

'Grote stappen in de strafrechtketen'

Hoofdofficier van justitie **Johan Bac** was de afgelopen twee jaar directeur Strafrechtketen bij het ministerie van Justitie en Veiligheid. Vlak voor zijn vertrek naar Reclassering Nederland overziet hij het speelveld: 'De politie speelt een cruciale rol bij de aanpak van de problemen in de strafrechtketen.'

TEKST ERIK VAN DER VEEN FOTOGRAFIE PETER MONTENY

Het kantoor van Bac op de twintigste verdieping van het ministerie biedt een fenomenaal uitzicht over Den Haag, maar de directeur Strafrechtketen heeft oog voor een klein schilderij dat aan de muur hangt. 'Dat is van Van Ruisdael', wijst Bac. 'Heb ik gekregen na het onderzoek Ruisdael naar de moord op Els Borst. Ik was destijds hoofdofficier van Justitie. Deze zaak illustreerde hoe mooi het opsporingswerk kan zijn, maar ik leerde ook wat fout kan gaan in de informatie-uitwisseling tussen OM, politie en andere partijen. Dat was voor mij de grote drive om naar mijn huidige functie over te stappen.'

Bac werd begin 2016 vanuit het OM voor twee jaar gedetacheerd als directeur Strafrechtketen. Zijn belangrijkste opdracht: het versterken van de samenwerking tussen de diverse ketenpartners en daarmee de prestaties van de strafrechtketen verbeteren. 'De top van de strafrechtketen en het ministerie van Justitie streven naar een duurzame samenwerking. Op lokaal niveau wordt wel samen gewerkt, maar sturing in de top ontbrak. Het is uitzonderlijk dat de bazen van de politie, het OM, de rechtspraak en het ministerie van Veiligheid en Justitie hiermee zijn gestart.' Dat leidde tot de vorming van het Bestuurlijk Ketenberaad waarvan ook korpschef Erik Akerboom deel uitmaakt.

Dit beraad zorgt voor een solide ketensamenwerking en het adviseert de minister.

Recherchetaal

Bac werd vanwege zijn praktijkervaring aangetrokken voor de ondersteuning. Hij werkte na zijn rechtenstudie en promotie op verschillende plaatsen binnen de strafrechtketen, hoofdzakelijk bij het Openbaar Ministerie (OM) en tijdens zijn opleiding tot officier ook bij de rechtspraak en de politie. In 2002 liep hij een half jaar mee als tactisch coördinator bij de afdeling Zware Criminaliteit van het toenmalige korps Utrecht. 'Ik wilde graag een half jaar bij de politie werken, omdat je daar als officier dagelijks mee te maken hebt. Door er zelf deel van uit te maken, kon ik die wereld van binnen leren kennen. Ik heb de recherchetaal leren spreken en ervaren hoe moeilijk het is om een zaak goed op te bouwen met alles wat daarbij komt kijken. Als officier beperk je je toch vooral tot de hoofdlijnen. In dat half jaar heb ik enorm veel opgestoken. Ik raad andere officieren van justitie, maar ook rechters, met klem aan hetzelfde te doen. Alleen zo kom je er achter wat de politie doet en waarmee ze te maken krijgt. Ik voel me zeer betrokken bij de politieorganisatie. Tijdens mijn afscheid noemde Miriam Barendse, de huidige politiechef van Midden-Nederland, mij een politieman in toga.'

>

'Ik heb de recherchetaal leren spreken en ervaren hoe moeilijk het is om een zaak goed op te bouwen'

Behalve officier van justitie op terreinen als mensenhandel en moordzaken was Bac ook rechercheofficier. In die hoedanigheid bewaakte hij de kwaliteit van de opsporing en vervolging. Het was in de periode van het programma Versterking Opsporing en Vervolging (2005). Net als nu was er ook toen kritiek op het functioneren van de recherche. Na de eerdere problemen rond de IRT-affaire werd gesproken van de tweede crisis in de opsporing. Mede dankzij zijn recherche-ervaring nuanceert Bac die steeds terugkerende kritiek. 'Natuurlijk moet het niveau van de recherche omhoog en dat gebeurt ook. Maar laten we niet vergeten dat de lat steeds hoger wordt gelegd. Ik heb met eigen ogen gezien hoe complex dit vak is en dat is alleen maar toegenomen door de eisen die we stellen. Denk alleen maar aan alle ontwikkelingen op forensisch en digitaal gebied. Dat wordt onvoldoende erkend. We moeten niet alles te makkelijk op de recherche afschuiven. Het OM heeft ook zijn verantwoordelijkheid als leider van de opsporing.'

Rottende vis

In 2010 ging het alarm wederom af. Ditmaal was het Stoffel Heijnsman die aan de bel trok. Volgens de hoofdcommissaris stevende Nederland af op een derde crisis in de opsporing als de veelvoorkomende criminaliteit niet effectiever werd aangepakt. Zaken lagen soms jarenlang in de kast. 'Dossiers verdwenen in een zwart gat', beaamt Bac. 'We stonden op zitting met rottende vis.' Om daaraan een einde te maken, organiseerde Heijnsman samen met procureur-generaal Marc van Nimwegen een tweedaagse conferentie. 'Ik was daarbij als rechercheofficier. Met een klein groepje politievertegenwoordigers, OM'ers, departementsambtenaren en wetenschappers kregen we de opdracht een werkwijze te bedenken om de doorlooptijden en daarmee de effectiviteit van de strafrechtketen te verbeteren. Daar is het concept van ZSM ontstaan.'

ZSM staat voor Zo Snel Mogelijk en is een samenwerkingsverband tussen politie, OM, Reclassering, Raad voor de Kinderbescherming en Slachtofferhulp. Zij zitten letterlijk samen aan tafel om veelvoorkomende crimi-

naliteit als diefstal, vandalisme of bedreiging direct af te handelen. De officier van justitie kan dan snel een afgewogen besluit nemen over de best passende afdoening. Die kan zowel binnen als buiten het strafrecht liggen. 'Het gedachtegoed sloeg heel erg aan', blikt Bac terug. Hij was portefeuillehouder ZSM namens het OM. 'Natuurlijk hadden we aanvankelijk wel wat wrijving tussen de werkprocessen, maar het basisidee van samenwerken en verse zaken op zitting brengen, sloeg enorm aan. Het was echt een revolutie.'

Volgens Bac is ZSM inmiddels geen project meer, maar de vaste werkwijze. 'Je ziet dat die zich nu ook uitbreidt naar andere terreinen, zoals high impact crime en ondermijning. Het grote voordeel van de werkwijze is dat de diverse ketenpartners gezamenlijk kijken wat nodig is. We hebben heel nadrukkelijk ingezet op de fysieke aanwezigheid. Men moest elkaar echt in de ogen kunnen kijken en bevragen', zegt Bac. 'Natuurlijk heeft iedereen zijn eigen rol, maar je ziet direct in hoeverre je elkaar raakt bij het nemen van beslissingen. Al met al ben ik heel trots op wat we met zijn allen hebben bereikt. Op steeds meer terreinen ontstaan samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld bij de aanpak van verwarde personen. De problemen in de strafrechtketen zijn alleen gezamenlijk op te lossen.'

Unieke samenwerking

Bac werd eind 2015 directeur Strafrechtketen. Ook nu werd nadrukkelijk de samenwerking gezocht, maar een inhoudelijke agenda ontbrak nog. Daarom trokken de bazen van de organisaties uit de strafrechtketen gezamenlijk door het land om te luisteren naar de noden en wensen. 'We spraken met de president van de rechtbank, de politiechef, de hoofdofficier van justitie en nog wat genodigden. Ook interviewden we zo'n tachtig mensen uit de strafrechtketen.'

Het leidde tot drie prioriteiten waaraan rechtspraak, politie, de departementen en het OM gezamenlijk werken: de doorlooptijden, de informatievoorziening en de multiproblematiek. 'Dat we nu allemaal dezelfde prioriteiten hebben benoemd, is echt uniek in de wereld', zegt Bac. 'We ervaren allemaal dezelfde problemen en hebben dus een gedeeld belang.' Op de drie terreinen zijn de eerste ontwikke-

'We moeten niet alles te makkelijk op de recherche afschuiven'

lingen naar verbetering in gang gezet. Maar het is nog pril, waarschuwt Bac. 'Ik denk dat we de komende jaren grote stappen kunnen zetten. De drang om de situatie te verbeteren, is heel sterk en wordt breed gedeeld. De politie speelt een cruciale rol bij de aanpak van de problemen. Zij staat immers aan de bron. Politied medewerkers zijn de eersten die zien dat de informatievoorziening stopt of dat mensen met multiproblematiek niet op de juiste manier worden behandeld binnen de strafrechtketen, waardoor de problemen blijven terugkeren of zelfs verergeren.' De strafrechtketen ligt onder vuur vanuit de politiek, media en maatschappij. Ook intern proeft Bac het ongeduld en de ergernis over de hardnekkige problematiek. 'Die gevoelens moeten we omzetten in actie. We doen dit niet omdat we graag samenkomen, maar

omdat agenten en andere professionals gefrustreerd raken, terwijl slachtoffers en verdachten soms niet weten waar ze aan toe zijn. Ik vind dat we de dure plicht hebben ons te verbeteren. We moeten laten zien waarvoor we staan.'

Dat gaat dan wel gebeuren met Bac in een andere rol. Vanaf 1 juni is hij directeur van Reclassering Nederland. 'Ik draag de klus over aan iemand met nieuwe energie', verklaart hij zijn overstap. 'Met pijn in mijn hart, hoor. Maar als directeur Strafrechtketen moet je de hitte van de praktijk nog in je schoenen hebben zitten, anders wordt het een Haags dingetje. Mijn overstap naar de Reclassering biedt een kans om van een andere kant naar de strafrechtketen te kijken en mijn schouders te zetten onder verbetering en vernieuwing van het strafproces.'

CV

Johan Reinhard Bac (1969) werkte na zijn rechtenstudie vanaf 2003 in diverse functies voor het OM. Hij was in 2010 mede-initiator en tot 2016 landelijk OM-portefeuillehouder van de ZSM-aanpak. Daarna werd hij directeur Strafrechtketen. In juni stapt Bac over naar de Reclassering.

Reageren op dit artikel?
Mail naar erik.van.der_veen.1@politie.nl